

Kassák Lajos (1887-1967)

Kompozíció, 1959

Olaj, vászon 62 x 55,5 cm

Jelezve jobbra lent: Kassák

Hátul: Kassák kompozíció 1959

Irodalom:

- Lásd, Kassák Lajos: Csendélet kanccsóval című tanulmányánál
- Louis Kassák. Galerie Denise René Paris 1960
- Hegyi Lóránd: A tárgynélküliség értelmezése Kassák képarchitektúrájában. Művészettörténeti Értesítő 1981.3.

Kiállítva:

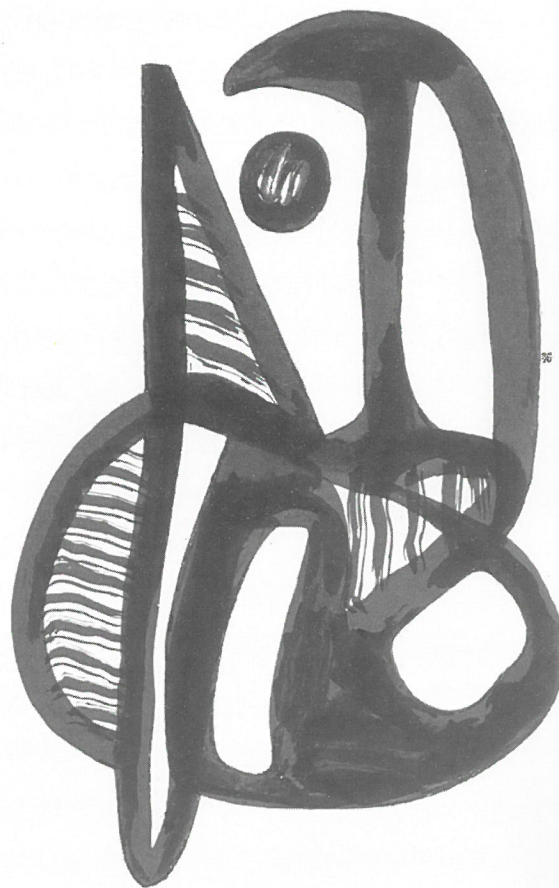
- Galerie Denise René - Párizs, 1960

"Hetek óta nem tudok dolgozni. Nem írok, nem festek. Alig ismerem fájdalmasabb állapotot ennél az időközönként egyre gyakrabban előforduló és semmiképpen nem kívánt téletlenség-nél. Mintha valamelyik központi idegszálam felmondta volna a szolgálatot, mintha elvesztettem volna egyensúlyállapotomat, mintha nem tudnék tájékozódni a világban.... A mostani depressziós fáradtság erőszakos külső beavatkozás következménye... tele vagyok szorongásokkal, valamiféle lelki fuldoklás gyötör. ... Észre sem veszem, hogy többé nem vagyok a magamé, hogyan is fejezhetném ki magamat képben vagy költeményben? Nem attól kesergek, hogy több mint fél évszázados munkámban elégtelen, hanem hogy minden fellobbanó lángomat hamu alá fojtták." Kassák Lajos 1955. márciusában kelt naplójegyzetei a szellemi élet periferiájára kényszerített alkotó vívódásairól tudósítanak.

Az ifjúkora óta örök aktivitással újat hirdető, kivételes ösztönnel a modern, progresszív művészeti törekvésekhez kapcsolódó szabad gondolkodó, etikus ember elszomorító sorai ezek.

A sematizmus szorításának fokozatos oldódásával az idős mester lassanként kiléphetett önkéntes száműzetéséből, ismét megjelentek írásai, verseskötetei és 1957-ben a Csók Galériában önálló tárlaton mutatta be legújabb - főként Békásmegyeren készült - figuratív tusrájait, tempera- és akvarell munkáit. *"Nem tértem le az absztrakt vonalról, de itt lavírozott tussal néhány nagyobb méretű tájképet is csináltam. Égő színeim helyett a komor fekete uralkodott el, annak ellenére, hogy körülöttem hegyhátak zöldelltek és gyümölcsöskertek virágoztak. Látnivaló, hogy akkor sem természeti kivágást festettem, hanem a magam indulat-hullámozását. Szeretni akkor is az absztrakciójaimat szerettem igazán."* Bálint Endre kiállításhoz írt méltatásában szintén a tudatosan komponáló, elvont gondolkodásmódra hívta fel a figyelmet: *"Egyszerű tárgyakat fest, s e tematikai szűkszavúság mögött nem nehéz rábukanni a konstruktivizmus szellemet fegyelmező hatásaira, a megfontolt válogatás igényére és a múltban kidolgozott egyensúlyprobléma megoldásaira."*

Kristó Nagy István egy műterem látogatás emlékét idézi fel

Kassák Lajos: Absztrakt forma, (1956-57 között) papír, tus. MNG tulajdona

az ötvenes évek végéről: *"Ellátogattunk hozzá és sorra előszedte nem kisméretű vásznait. Hallatlanul stabil alkotások voltak, színben-formában kiegyensúlyozottak.... Nem volt ez valami hidegen kombinált nyugalom. Emlékszem hogy örült, pedig szemérmes szigorúságában sose mutatta ki érzelmeit, amikor egyik képén fölfedeztem valami kis szándékolt diszsonanciát, a geometrikus szabályosságban, a vízszintesek, függőlegesek, derékszögek, körök, ellipszisek tisztaságában egy oldalra billenést, ami a szemet megzavarja, izgalomba hozza.... S örült, ha méltányoljuk színei tartózkodását, a barnák, okkerek, sárgák, szürkék, söt feketék komoly együttesét."*

Mégis mi készítette a hetvenes mestert, hogy elővegye a lassan maga által is értéktelennek hitt korai képarchitektúráit, s az absztrakt formálás szellemében újból munkához látson? Korniss Dezső szerint: *"Amikor Kassák az ötvenes években visszatért a képzőművészeti alkotáshoz, nehezen találta meg újra önmagát a festészetben. A régi geometrikus szerkesztményeit nem akarta már csinálni, vagy nem tudta csinálni, vagy úgy látta, hogy nem volna értelme. Ez abból is látszik, amit Békásmegyeren csinált, az teljesen más volt, mint korábbi művésze. - Én 1958-ban voltam újból Párizsban, majd Hollandiában, és miután hazajöttem, beszámoltam neki arról, hogy mi van kint Nyugaton a képzőművészetben. - És hirtelen - 1959 kö-*

148. ▲
Kassák Lajos (1887-1967)

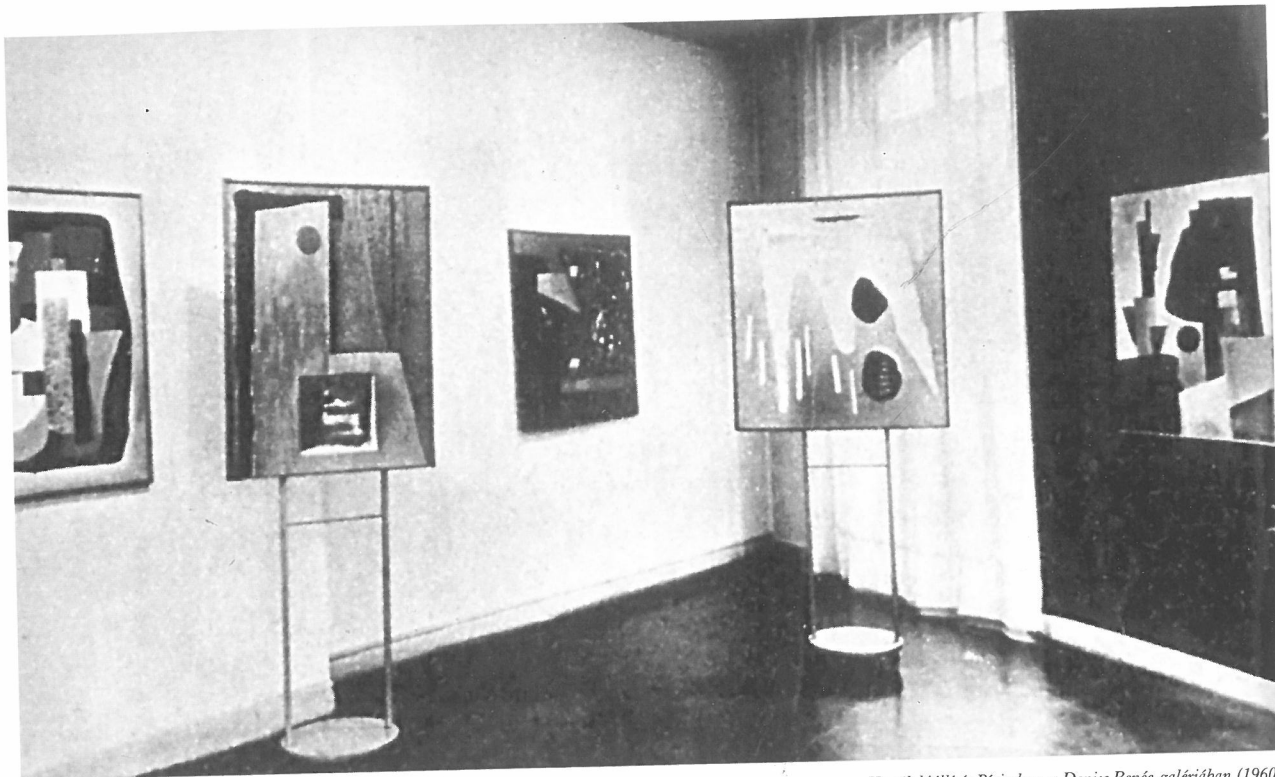
Kompozíció, 1959

Olaj, vászon 62x55,5 cm

Jelezve jobbra lent: Kassák

Jelezve hátul: Kassák Kompozíció 1959.

Kikiáltási ár: 2.500.000 Ft

Kassák kiállítás Párizsban, a Denise Renée-galériában (1960)

rül - kezdett újból geometrikus képeket festeni. Ekkor találkozott megint a kor egyik művészeti irányzatával, az új-geometrizmussal. Ezek a képei líraibbak, puhábbak, mint amit a húszas években csinált.”

Kassák erről a korszakáról így ír: *“Dolgoztam, sokat és eredményesen dolgoztam. Mindaz, amit fél évszázad alatt magamba szedtem, amiért és amivel olyan kitartóan küzdöttem, most beérett eredményként szinte kicsordult belőlem. Belső életem harmóniája izzott át a színek vörösén, feketéjén, kékjén, szürkéjén, sárgáján, fehérjén, anélkül, hogy lazán egymásba olvadtak volna. Színeimet a formák kötötték össze, a konstrukció már nem tolazkodott előtérbe, úgy helyezkedett el, mint az emberi testben a csontváz. Az ész tevékenysége egyensúlyba került az érzésével. A nyugalom és az izgalom nem viaskodtak, hanem kiegészítették egymást. Úgy véltem, ezeket a munkáimat helyes lenne kiállítani, de nem tudtam nyilvánossághoz jutni. Ekkor született meg a párizsi kiállítás megrendezésének a gondolata.”* Kassák 1959-ben felvette a kapcsolatot a Párizsban élő Pán Imrével, rajta keresztül Victor Vasarely-vel és az avantgarde művészek munkáival foglalkozó Denise Renée galériatulajdonossal. A vernisszázs 1960. február 9-én zajlott a *“kis fekete hölgy”* (Denise Renée) galériájában, a rue La Boétie-n, a kiállító művész jelenléte nélkül. Kassák nem kapott útlevelet. A katalógust Magyarországon nyomták, a bevezetőt Michel Seuphor és Pogány Ödön Gábor írta.

A tárlaton a legutóbbi évek nonfiguratív alkotásait - többek között az aukción szereplő képet - mutatták be. *“Formával, színnel, vonallal dolgozom, mert kizárólag ezeket tartom a festői mondanivaló adekvát kifejezési lehetőségének. Az egymással harmonizáló formák, színek, vonalak összetartó váza a kon-*

strukció, dinamizmusukat, hatósugaruk szétáradását a kompozíció szigorú zártsága csökkenti vagy fokozza.” Kassák elemző sorai akár az aukciós képünket is jellemezhetnék. A szabálytalan, olykor amorf alakzatok bensőségesen ölelik körül a feszesebb geometrikus képi elemeket. A könnyed ecsetvonásokkal szinte bársonyossá puhított színes felületek szinte egybemosódnak, alkotójuk kerüli az erős kontrasztokat. A halványszürke és narancs harmonikus összhatása meditatív, borongós. A kissé mélabús hangulatból az erőteljes fekete keretbe ágyazott harsány vörös folt és kicsiny négyszögek vitalitása mozdít ki. A szinte kagylószerűen becsukódó lágy sötétebb folt magába fogadja és elrejtja az élesebb, erőteljesebb geometrikus síkokat.

A levelezésekből kiderül, hogy Kassák örült volna, ha minél több képe Párizsban marad, hiszen hazai sikerre képzőművészként nemigen számíthatott. Tizenkét festményt kivéve azonban a művek többsége még azon a nyáron hazakerült. Az elkövetkező években továbbra is főként a nyugati világ érdeklődött festői munkássága iránt. Korai képarchitektúrái és késői absztrakt képei megjárták Párizst, München, Londont, Köln, és Torinót míg végül 1967-ben a budapesti Fényes Adolf Teremben láthatta a hazai közönség. A katalógus előszavát Németh Lajos írta, a megnyitó beszédet Major Máté tartotta. *“Március 3-án pénteken este hat óra-
kor volt a vernisszázs. A szűk kis helyen kevés kép fért el az élet-
műből, de rengeteg ember (persze még a függőfolyosón is áll-
tak), akik az elhangzott megnyitó és Kassák meghatározó zárószavai
után őszinte, nagy ovációban részesítették a mestert.”* A nyolcvanéves művész még az év júliusában meghalt.

(ca)